

วิวัฒนาการการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทย
ในระหว่างปีพุทธศักราช 2414 ถึง 2535

นางศนิชา กาเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประถมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-583-583-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

019066
117968014

THE EVOLUTION OF EDUCATIONAL MANAGEMENT AT THE ELEMENTARY
EDUCATION LEVEL FOR THAI GIRLS DURING B.E. 2414-2535

MRS SANICHA KACHAROEN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Education

Department of Elementary Education

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-583-583-8

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

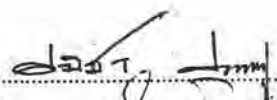

ศนิชา กาเจริญ วิทยนาการการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวสตรีไทย ในระหว่างปีพุทธศักราช 2414 ถึง 2535 (The Evolution of Educational Management At the Elementary Level For Thai Girls During B.E.2414-2535) อ.ที่ปรึกษา รศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ, ISBN 974-583-583-8

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิวัฒนาการการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวสตรีไทย ในระหว่างปีพุทธศักราช 2414 ถึง 2535

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวสตรีไทยในแต่ละยุคมีความแตกต่างกัน และแตกต่างกับกุลบุตรในแต่ละยุค เพราะได้รับอิทธิพลจากค่านิยม แนวคิด สภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงผลกระทบทางการเมือง

วิวัฒนาการการจัดการศึกษาให้แก่เยาวสตรีไทยแบ่งเป็น 5 ยุค ยุคที่ 1) ยุคการศึกษาเยาวสตรีชั้นสูง (พ.ศ.2414-2440) ลักษณะการจัดการศึกษาเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม ค่านิยม และรู้จักวิถีการดำเนินชีวิต จุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวสตรีเติบโตเป็นคนชยัน มีคุณสมบัติกุลสตรี การถ่ายทอดขึ้นอยู่กับความรู้ความพอใจของครู ด้วยการสังเกต จดจำ และฝึกปฏิบัติจนชำนาญ มีวัด วัง บ้าน สำนักวิชาชีพ เป็นสถานศึกษา ได้รับการอบรมเกี่ยวกับกิจในบ้าน และการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน การศึกษาวิชาหนังสือเยาวสตรีชั้นสูงเท่านั้นที่ได้รับ ยุคที่ 2) ยุคเริ่มการศึกษาเยาวสตรีสามัญ (พ.ศ.2441-2455) เริ่มจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อให้คนในประเศมีความรู้ เยาวสตรีสามัญเริ่มมีโอกาสเรียนวิชาหนังสือควบคู่ไปกับกิจในบ้าน ยุคที่ 3) ยุคจัดการศึกษาเยาวสตรีอย่างเป็นระบบ (พ.ศ.2456-2474) เริ่มมีการจัดการศึกษาภาคบังคับ เป็นครั้งแรก จากแนวคิดที่ต้องการให้คนในชาติ เข้ารับการศึกษอย่างทั่วถึงจำนวนเยาวสตรีเข้ารับการศึกษามากขึ้น แต่ผู้ปกครองยังไม่ส่งเสริมให้เรียนสูงกว่าระดับประถมศึกษา เยาวสตรีและกุลบุตรเรียนหลักสูตรที่จัดไว้เฉพาะชายหญิง ยุคที่ 4) ยุคปรับปรุงการศึกษาเยาวสตรี (พ.ศ.2475-2502) การศึกษาได้ปรับปรุงเข้าสู่ระบบสากลในความควบคุมของรัฐ เริ่มใช้หลักสูตรเดียวกัน ระหว่างเยาวสตรีและกุลบุตร แต่แตกต่างกันในบางวิชาเพื่อความเหมาะสม เยาวสตรีมีโอกาสเรียนในระดับที่สูงกว่าเดิม และเริ่มเรียนแบบสหศึกษามากขึ้น ยุคที่ 5) ยุคพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของเยาวสตรี (พ.ศ.2503-2535) เริ่มพัฒนาหลักสูตรที่เป็นสากล ด้วยการผสมผสานกับแนวคิดการจัดการศึกษาไทย มนวงนโยบายความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษ เยาวสตรีจึงได้รับโอกาสในการเข้ารับการศึกษทัดเทียมกุลบุตร

ภาควิชา ..... ประถมศึกษา .....
สาขาวิชา ..... ประถมศึกษา .....
ปีการศึกษา ..... 2536 .....

ลายมือชื่อนิติ ....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ..... - .....

##C340655 : MAJOR ELEMENTARY EDUCATION
KEY WORD: MANAGEMENT / ELEMENTARY / THAI GIRLS / B.E.2414-2535

THE EVOLUTION OF EDUCATIONAL MANAGEMENT AT THE ELEMENTARY EDUCATION LEVEL FOR THAI GIRLS DURING B.E.2414-2535.

THESIS ADVISOR:

ASSO. PROF. SOMPONG JITRADAB, Ph.D. 415 pp. ISBN 974-583-583-8

This study is a historical research aimed at studying the evolution of educational management at the elementary education level for Thai girls from B.E. 2414-2535.

The research result indicates that the educational management at the elementary education level for Thai girls differs from that for boys and varies from period to period, according to social values, viewpoints, economic, and social conditions as well as politics.

The evolution of the educational management for Thai girls can be divided into 5 periods. The first, during B.E. 2414-2440, was loosely organized for girls from descendent royal families and aristocratic homes. Education was organized to serve as means for inculcating cultural heritage, especially fostering desirable values and way of life. Educational aims were to habituate students to be diligent and sophisticated. Instructional methods depended on teachers deemed effective namely training young girls to memorize, notice, and practise in order to acquire standard skills. Education was conducted in palace, monastery or wat, home and vocational training centres. Students were taught domestic affairs, practices useful for daily life, and literary. These subjects were exclusively taught for girls from aristocratic families. The second period, during B.E. 2441-2455, was the beginning of education for girls from commoner families which was organized for students to learn literary and domestic affairs. In the third period, during B.E. 2456-2474, education was systematically organized for young girls. Due to the nation to educate people equally all over the country, compulsory education was inaugurated for the first time. The number of girl students, then, increased; however many parents still were not willing to support girls to further their studies after elementary school. Also, the school curriculums for girls and boys were arranged separately. The fourth period, during B.E. 2475-2503, education was modernized similar to international system and was under the government jurisdiction. Same curriculum was implemented for both girls and boys but certain subjects were separately organized and taught. Some young girls could further their studies before primary schooling. Co-educational system was widely organized. The fifth period, during B.E. 2503-2535, better quality of education for young girls was developed. Curriculum was developed broader by international standard especially the incorporation of Thai educational system, equally of educational opportunity was provided for young girls to have equal opportunity to be educated shoulder to shoulder with boys.

ภาควิชา..... ประถมศึกษา.....

สาขาวิชา..... ประถมศึกษา.....

ปีการศึกษา..... 2536.....

ลายมือชื่อนิสิต..... *ด.ญ. ด.ญ. 3/1*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ด.ญ. ด.ญ. 3/1*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี ด้วยความเอาใจใส่ แนะนำแก้ไขและให้แนวคิดจากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ ซึ่งได้สละเวลาและกำลังความคิดให้อย่างสม่ำเสมอตลอดมา รวมทั้ง อาจารย์สวัสดิ์ จงกล ที่กรุณาให้แนวคิดและกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ สุน อมรวิวัฒน์ ที่เอื้ออาทรให้แนวทางในการวิจัยและให้กำลังใจตลอดระยะเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ จึงกราบขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.แรมสมร อยู่สถาวร รองศาสตราจารย์ ดร. งามนิศ สัตย์สงวน รองศาสตราจารย์ ผกา สัตยธรรม และอาจารย์ทำนอง จันทิมา ที่กรุณาสละเวลาตรวจแบบสัมภาษณ์ ให้แนวคิด รวมทั้งคำแนะนำต่าง ๆ อย่างเต็มใจยิ่ง อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์

อนึ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งในความกรุณาของ ศาสตราจารย์ สุน อมรวิวัฒน์ อาจารย์สวัสดิ์ จงกล ศาสตราจารย์ คุณดวงเดือน นิตาลบุตร รองศาสตราจารย์ ลีนจี หะวานนท์ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุรยา รองศาสตราจารย์ ดร. ไททรัพย์ ลินลารัตน์ อาจารย์ไพบุลย์ เจริญกุล และ อาจารย์เอี่ยม โทบุญเลี้ยง ที่ได้สละเวลาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ รวมทั้งให้ข้อคิดและคำแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ คุณสาริต กาเจริญ ผู้ซึ่งเป็นกำลังใจให้ด้วยดีตลอดระยะเวลาการทำวิจัย ขอขอบคุณ คุณปราณี กิจประชา ที่ได้สละเวลานิมนต์ต้นฉบับวิทยานิพนธ์ด้วยความอดทนยิ่ง ที่สำคัญที่สุดซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้หากขาดความช่วยเหลือ ตลอดจนการให้กำลังใจและสนับสนุนเงินทุนในการวิจัยจากบิดา มารดา (เชียร และ จารี โอสถกระพันธ์) ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ หากประโยชน์และคุณค่าของการวิจัยครั้งนี้ มีผลต่อการศึกษาแก่เยาวชนสตรีไทยในระดับประถมศึกษา และต่อสังคมโดยรวมแล้ว ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องสักการะพระคุณบิดา มารดา รวมทั้งครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์วิชาทุกท่าน ที่เป็นผู้วางรากฐานชีวิตและพื้นฐานการศึกษา จนทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างประโยชน์แก่การศึกษาและสังคมได้

ศนิชา กาเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญตารางและแผนภูมิประกอบ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
สมมติฐานในการวิจัย.....	5
คำจำกัดความ.....	6
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ความหมายของการประณคศึกษา.....	12
ประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทย...	13
ลักษณะการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทย.....	16
จุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาชาติ.....	21
แผนการศึกษาชาติ.....	21
หลักสูตร.....	38
อิทธิพลการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ค่านิยม และแนวคิดที่มีผล ต่อการจัดการศึกษา.....	81
- การเมือง.....	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	- สังคมและ เศรษฐกิจ.....	82
	- ค่านิยม.....	84
	- แนวคิด.....	86
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	89
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	92
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	92
	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	92
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	94
4	การจัดการศึกษาของเยาวชนสตรีไทยในแต่ละยุค.....	97
	การจัดการศึกษายุคการศึกษาเยาวชนสตรีชั้นสูง (พ.ศ.2414 - 2440).....	100
	การจัดการศึกษายุคเริ่มการศึกษาเยาวชนสตรีสามัญ (พ.ศ.2441- 2455).....	143
	การจัดการศึกษายุคจัดการศึกษาเยาวชนสตรีสามัญอย่างเป็นระบบ (พ.ศ.2456-2474).....	159
	การจัดการศึกษายุคปรับปรุงการศึกษาเยาวชนสตรี (พ.ศ.2475- 2502).....	188
	การจัดการศึกษายุคพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของเยาวชนสตรี (พ.ศ.2503-2535).....	193
5	อิทธิพลที่มีผลต่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่จัดให้แก่ เยาวสตรีไทย.....	201
	- สภานการ เมือง เศรษฐกิจและสังคม.....	201

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
- คำนิยม.....	219
- แนวคิด.....	228
6 วิเคราะห์การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่จัดให้แก่เยาวชนสตรี ไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2414-2535.....	243
- สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม คำนิยมและแนวคิด.....	243
- ลักษณะการจัดการศึกษา.....	265
- แผนการศึกษาชาติ.....	278
7 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	331
บรรณานุกรม.....	351
ภาคผนวก.....	381
ประวัติผู้เขียน.....	415

สารบัญตารางและแผนภูมิประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแสดงจำนวนเด็กที่อยู่ในโรงเรียนของประเทศต่าง ๆ.....	78
2	ตารางแสดงจำนวนนักเรียนหญิงทั้งประเทศ (พ.ศ.2457-2474)..	179
3	ตารางแสดงจำนวนผู้สำเร็จประโยคครูประกาศนียบัตร (พ.ศ.2437-2460).....	185
4	ตารางแสดงจำนวนผู้สำเร็จประโยคครู มุลประถมศึกษา (ชาย) และจำนวนผู้สำเร็จจากโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยม (หญิง) (พ.ศ. 2461-2475).....	187
5	ตารางเปรียบเทียบโครงสร้างการแบ่งประเภทของการศึกษา การจัดการศึกษาในเรื่องระดับชั้นเรียน อายุในชั้น และจุดมุ่งหมาย ของโครงการศึกษา ระยะเวลาก่อน พ.ศ.2441 ถึง พ.ศ.2435..	281
6	ตารางแสดงจำนวนนักเรียน กุลบุตร เขาวสตรีกี่ทวีชั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2464-2474.....	321
7	ตารางสรุปการจัดการศึกษาให้แก่เขาวสตรี้ในระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2414-2535.....	343
แผนภูมิที่		
1	แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบงบประมาณรายจ่าย ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-2465.....	249